

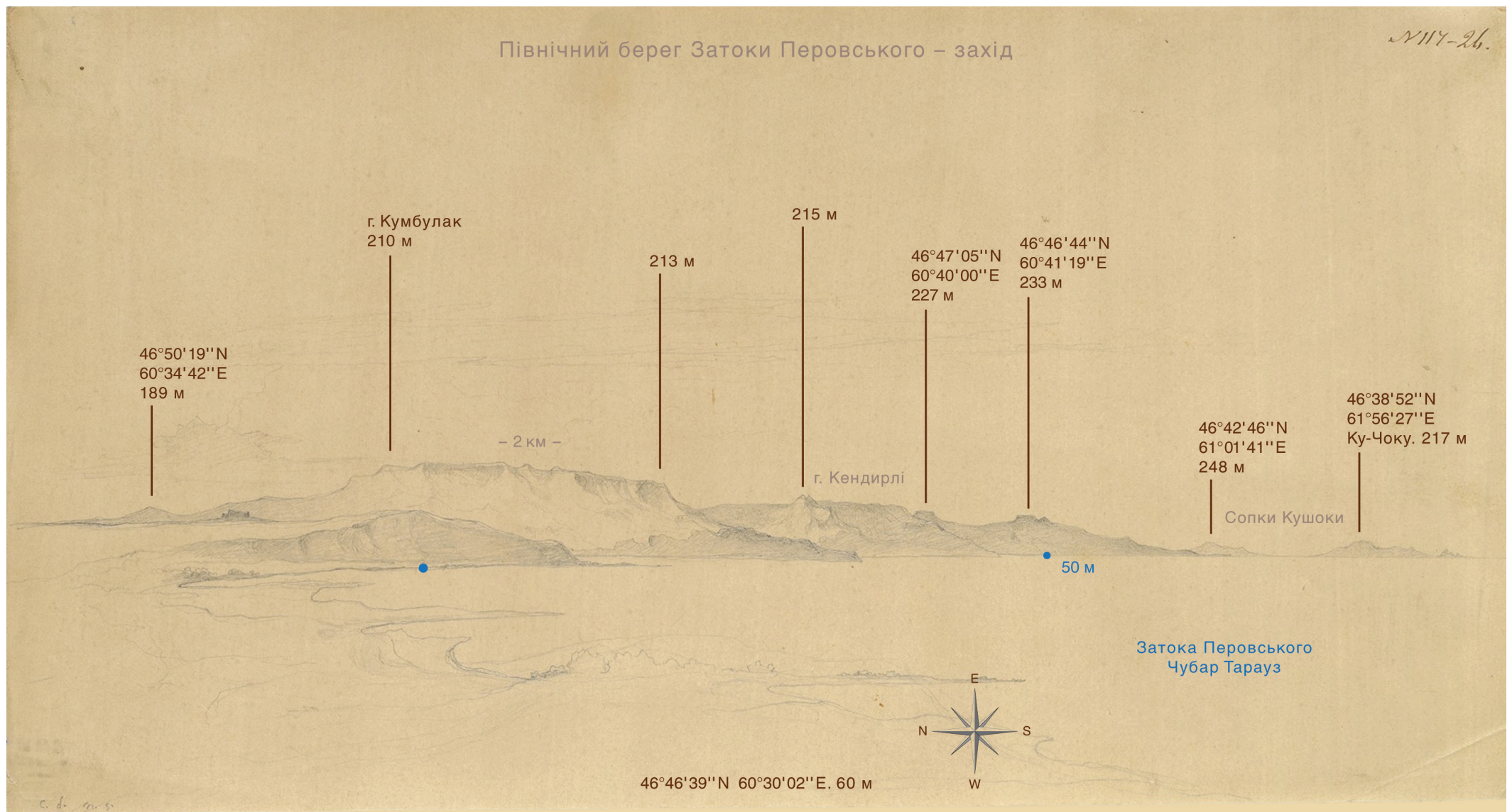
Тарас Шевченко

Затока Перовського

1849

Козак Невада©
Львів
2021

Тарас Шевченко. Північний берег затоки Перовського (Бутакова). 20 липня 1849

Інв. № г — 493. Розміри: 15,8 × 29,5 см

Ліворуч унизу рукою Шевченка: *с. б. п. з.* — северный берег Перовского залив.

Парний малюнок № г — 485 позначений рукою Шевченка: *З. П.* — залив Перовского.

Один з досконало-точних геодезичних малюнків Шевченка.

На малюнку зображено північно-західне узбережжя затоки Перовського від легко впізнаваної г. Кумбулак (на відстані 6,7 км) до г. Кендирлі (11 км) й далі на схід, до горизонту (11,8 км). За горизонтом праворуч видніється характерний профіль сопки Ку-Чоку (36,4 км). У центрі малюнка характерний шпиль (10,3 км). На пагорбі ліворуч — могила (2,7 км). Там і тепер є цвинтар селища Акеспе. Малюнок, ймовірно, зроблено з малопомітного пагорба абсолютною висотою 61 м, що за 500 м на південь від Акеспе. Це найвигідніше узвишшя для малювання подібної панорами.

1849 року шкуна *Костянтин* двічі зупинялась біля західного берега затоки Перовського.

20 липня. *Об 11 год. до полудня увійшов до затоки Перовського і став на кітву біля входу у малу затоку Чубар-тарауз, яка розташована на заході затоки Перовського. Після обіду залого поплив для промірювання Чубар-Тараузу...*

21 липня. *Вранці перейшов до північного берега для спостережень...*

Парний малюнок — північно-східний берег затоки (№ г — 485) — Шевченко намалював 21 липня, оскільки пізніше, у вересні, північний берег затоки Бутаков не досліджував.

15 вересня. *Вранці... пішов до затоки Перовського, де й став на кітву наприкінці 9 години на західній стороні.*

16-17 вересня. *Робив спостереження на південній стороні входу до гавані Чубар Тарауз.*

Йшлося про берег півострова Шубартарауз.

У повному зібранні творів (К. 2013, т. 9, с. 472) малюнок помилково приписано до затоки Паскевича (Шевченка). Але нема жодних свідчень про плавання Бутакова у тій затоці.

Коментар у Шевченківській енциклопедії загальний: *...на рисунку зображено пн. або пн.-зах. берег Аральського моря.* (К. 2013, т. 2, с. 140).

Тарас Шевченко. Затока Перовського (Бутакова). Північно-східний берег. 21 липня 1849

Інв. № г — 485. Розміри: 15,8 × 29,5 см

Праворуч унизу рукою Шевченка: З. П. — Затока Перовського. 20

20 — номер малюнка для звіту О. Бутакова (останній номер). Попередній номер 19 — Усь-Чека (№ г — 482)

Парний малюнок № г — 493 позначений рукою Шевченка: с. б. п. з. — северный берег Перовского залив.

На малюнку зображено північно-східне узбережжя затоки Перовського. Ліворуч (захід) — безіменний гострий уступ (7,7 км від спостерігача), що відокремлює прибережну долину під горою Акшоки (Біла гора, Білий шпиль, 203 м) від прибережної долини гори Карасандик (Чорна Скриня, 200 м). За тим гострим уступом видніється характерна столова скеля-гора (також Карасандик, 129 м над рівнем Аралу, отже, 179 м над рівнем океану. (Л. Берг. Аральское море. С.-Пб., с. 146)).

Долина гори Карасандик зі сходу замикається дуже посіченими каньйонами безіменної гори 207 м (посередині малюнка), східний відріг якої контрастно-темно намальований Шевченком з відстані 700 м (праворуч). На схід від цього відрігу починаються гори Калтибай. В долині над берегом — численні конусоподібні пагорби-останці.

Запис у щоденнику Бутакова:

21 липня. Вранці перейшов до північного берега для спостережень, але похмура погода не дозволила взяти опівдні висоту сонця. О 4 годині попо-

лудні знявся з китви і пішов до східної сторони затоки Перовського, але шквалиста погода змусила скоро стати на китву.

22 липня. Вранці знявся й пішов із промірюванням на схід...

Ці висоти утворені шарами глини, які чергуються з пластами крихкого глинистого сланцю. Глина, що змивається з них танучими снігами, доходить до самої води, тому шлюпка пристає тут до в'язкої глини...

На мапі Аралу Якова Ханикова (1851 р.) саме ця північно-східна частина затоки має ім'я Перовського (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Carte_de_la_mer_d'Aral_et_du_Khanat_de_Khiva.jpg). Вся затока — Чубар Тарауз.

У повному зібранні творів (К. 2013, т. 9, с. 472) малюнок помилково приписано до затоки Паскевича (Шевченка). У Шевченківській енциклопедії малюнок не згадується.

Скеля, зображена Т. Шевченком на малюнку З. П. (Затока Перовського)

Вид із заходу (у Шевченка з півдня). $46^{\circ}46'25,6''$ N, $60^{\circ}50'56,3''$ E.

За нею на схід починаються гори Калтибай.

Сопки Кушоки, зображені Т. Шевченком на малюнку с. б. п. з. (північний берег затоки Перовського)

Вид з північного заходу (з гір Калтибай) у напрямку затоки Сари-Чеганак.

Фото: Олександр Петров.

wildticketasia.com/529-kaltybay-mountains-kyzylorda-region-kazakhstan.html

Саме цій місцевості (і цим малюнкам Шевченка) присвячена нотатка у щоденнику О. Бутакова від 22 липня 1849 р.:

Весь північний берег — круті висоти, що здіймаються на 82 м, з яких видно на відстані 15 кілометрів піщані, порослі чагарями пагорби пісків Малих Борсуків... Східна сторона спускається обширним схилом, який далі знову підвищується на боці затоки Сари-Чеганак. На третині висоти цього яру подекуди є джерела прісної води, оброслі густим очеретом і дикою коноплею. Їх легко можна відрізнити за яскравою зеленню, подібної до клптиків на безплідній глині.

УДК 741
Щ 03

Наукове видання з поліпшеним оформленням

ТАРАС ШЕВЧЕНКО
ЗАТОКА ПЕРОВСЬКОГО
1849

Літературний редактор
Наталя Васюнець,
Видавничий дім «Наутілуc»

Відповідальний редактор, ідея, електронна версія,
дизайн, коментарі — Козак Невада

Видавець
КОЗАК НЕВАДА

Тарас Шевченко. Затока Перовського 1849.

Щ 03 Аральське море ; Тарас Шевченко ; Малюнки 1848–1849 рр. ;
Затока Перовського ; Затока Бутакова ; Устюрт ; Олексій
Бутаков ; — Львів : Козак Невада, 2021 — 5 с. : іл.
ISBN Без оголошення

Вперше точно визначено місце (Затока Перовського, тепер Бутакова),
де Тарас Шевченко намалював два краєвиди північного берега Аральського
моря під час морської експедиції 1848–1849 рр.

Визначено дату й обставини створення цих малюнків.
Оновлено науковий коментар.